

1000 JAAR BRETOENS NATIONALISME

Verbond van Nederlandse Werkgemeenschappen v.z.w.

WERE DI JEUGDBRIEF

Tweede jaargang - Nummer 1

INHOUDSOPGAVE

<i>Breizh Atao</i> (Roeland Raes)	1
<i>Bretoenen zijn Kelten</i> (Fons Ar Berr)	3
<i>Van Nominoë tot Cadoudal</i> (Fons Ar Berr)	4
<i>Een zwaan van overzee</i> (naar An Alarc'h, vertaald door Pol van Caeneghem)	5
<i>Het Bretoens nationalisme</i> (Roeland Raes)	7
<i>De Bretoense beweging nu</i> (Roeland Raes)	15
<i>Houzee aan Menez-Kamp</i> (Pol van Caeneghem)	23
<i>De strijd om de taal</i> (Pol van Caeneghem)	28
<i>Bibliografie</i>	37
<i>Bretoense belangstelling voor Vlaanderen</i>	37

★

Hoofdredacteur: Pol van Caeneghem

Redactieraad: W. Caluwé, L. Pauwels, R. Raes, B. Roose, B. van Boghout

Briefwisseling: B. Roose, Veldstraat 134, Brasschaat (t. 51 77 57)

Stortingen: Postrekening 90 1676 — Kockx (Antwerpen)

Verantwoordelijk uitgever: Frans van Elsacker, Joris Helleputtestraat 3, Borgerhout

★

Reeksubonnement (5 nummers): 50 fr.

Los: 20 fr.

BREIZH ATAO

Deze aflevering van Jeugdbrief is gewijd aan Bretanje; wij plaatsen haar nadrukkelijk onder de leuze "BREIZH ATAO", strijdkreet van de Bretoense nationalist en naam van het leidend Bretoens strijdblad tussen de beide wereldoorlogen.

Als volkenationalisten voelen wij ons uiteraard solidair met de volkenationale bewegingen en stromingen in andere landen van Europa. Onder deze bewegingen neemt het Bretoens nationalisme een eigen plaats in, omdat het op talrijke punten een verrassende gelijkenis vertoont met het nationalisme in Vlaanderen.

Wij stellen vast, dat zowel bij ons als in Bretanje, dezelfde machten samenspannen om de nationale gedachte te bekampen: het staatscentralisme, vrucht van de jacobijnse revolutie, hierbij geholpen door alle konserватieve grootmachten: het centraal gezag, het grootkapitaal, de hogere Klerus, de opiniemachten; anderzijds het internationaal marxisme, dat de nationale gevoelens negeert of minstens kleineert.

Tegen deze grootmachten heeft de Bretoense beweging een ver beten strijd gevoerd, die nu alweer anderhalve eeuw duurt en waarbij een som van idealisme werd opgebracht die tot bewondering dwingt. De hardnekkigheid en de strijdlust van de Bretoenen, ten slotte toch een minderheid in de Franse staat is voor de Vlamingen, die de volstrekke meerderheid van de "Belgische staatsburgers" vormen, een wel eens beschamende les!

Het kon natuurlijk onze bedoeling niet zijn, in het kader van deze "Jeugdbrief" een overzicht te geven van geheel de Bretoense beweging, noch alle problemen aan te raken waarmee de Bretoenen in 1967 nog steeds te kampen hebben. Wij hopen de kans te krijgen, dit bij een andere gelegenheid uitvoeriger te doen. Intussen hopen wij met dit Bretonje-nummer het onze bij te dragen om de Bretoense beweging hier ruimer bekend te maken, en meteen een bijdrage te leveren tot de samenwerking van alle Europese volksnationalisten.

Deze "Jeugdbrief" is meteen een uiting van dank aan onze Bretoense kameraden die reeds meer dan eens in hun tijdschriften ruim plaats gunden aan berichten uit de Vlaams-nationale beweging.

Roeland Raes

woongebied der Keltische volkeren

BRETOENEN ZIJN KELTEN

Vijftig jaar voor onze tijdrekening worden de Kelten door de uitzwerpende Romeinen overvallen. Zo begint voor Zuid- en West-Europa een nieuwe periode met andere goden en andere zeden. De Romeinse bezetting, die een doorgewone kolonisatie was, eindigt pas in 476 met de ondergang van het Romeinse rijk.

Slechts twee gebieden in het Westen bleven enigszins vrij van Romeinse invloed. In mindere mate het huidige Bretonje, moeilijk te bereiken in de uiterste hoek van West-Europa, in sterkere mate het overzeese Bretonje (Engeland) omdat de Romeinse overheersing er zuiver militair bleef, er taal noch zeden aantastte en zelfs veel inheemse wetten gelden liet. Noord-Engeland bleef praktisch vrij.

Deze toestand maakte het mogelijk, dat de Kelten vanaf 450, door Saksen en Picten aanhoudend bedreigd, een honderdvijftig jaar durende landverhuizing begonnen naar het huidige Bretonje.

Zo kwam men geleidelijk tot het Keltisch gebied dat tot nu toe bewaard bleef: in Engeland zelf werden de Kelten verdreven naar de uithoeken van het eiland, naar de rotsachtig minder vruchtbare gebieden: Wales, Cornwallis en Schotland. Op de eilanden werden ze weinig verontrust en hielden ze stand: Ierland, Man, de Orkaden, Hebriden en Shetlandseilanden. Ten slotte vermengden deze uitwijkelingen zich in het huidige Bretonje met hun aldaar wonende stamgenoten tot de Bretoense natie. Zo ontstond aldaar een gemeenschap met zijn volksaard, eigen taal, eigen kunstopvattingen en eigen cultuur. Kortom, met een eigen levensopvatting die de Kelten van vandaag, niettegenstaande een lange en bewegende geschiedenis nog steeds aan de vroegere Kelten verbindt.

Fons Ar Berr

VAN NOMINOÉ TOT CADOUAL "

De Frankische koning benoemt na een Bretoense nederlaag in 818 Nominé tot hertog van Bretagne. Toen in 843 het Frankische Rijk in drie staten uiteenvalt, verwerven de Bretoenen onder de leiding van Nominé hun volkomen zelfstandigheid. Zijn opvolgers breidden hun bezittingen uit met de graafschappen Rennes en Nantes en de streken tot voorbij Saint L6 met als grens de Vire en de Mayenne.

Spijts een wisselvallige en bewogen militaire geschiedenis - vermelden we slechts de invallen van de Noormannen - bleef de territoriale eenheid die Nominé opbouwde behouden al gingen de grensgebieden Mayenne, Cotentin, Avranchin en Craon verloren. Tevens behield het hertogdom spijs alle wederwaardigheden een zekere mate van zelfstandigheid. Dit zelfstandig bestaan duurde tot 1532, het jaar waarin het Bretoense parlement de Koninklijke tekst aannam, waardoor Bretagne bij Frankrijk ingelijfd werd, dit na de dood van Anna van Bretagne, die tot tweemaal toe met een Franse koning huwde.

Alhoewel machteloos staande tegenover het steeds sterker wordende Frans centraal gezag, bleven de Bretoense Staten-Generaal bestaan tot aan de Franse Revolutie. Bij de herverdeling van Frankrijk in 1790 in departementen verdween ook deze laatste eigen autoriteit evenals zelfs de naam "Bretagne".

De burgeroorlog tijdens de Franse revolutie bracht twee figuren op het voorplan : de politieker Cadoual en de nationalist Armand de la Rouërie. Cadoual vocht voor een politiek beginsel, voor hem belichaamd in het Franse Koningshuis. Zijn vele - en vaak nutteloze - samenzweringen zouden hem ten slotte op 25 juni 1804 onder Napoleon het hoofd kosten. La Rouërie vocht voor een Bretagne met nieuwe ideeën en organiseerde van dorp tot dorp de strijd op nationaal plan. Ondermijnd door ziekte, stierf hij vroegtijdig op 30 januari 1793.

(naar Fons Ar Berr)

Een Zwaan Van Overzee

Het gedicht "Een zwaan van overzee" vertaalden wij uit de BARZAZH BREIZH, het nationale liederenboek van de Bretoenen.

Dit lied vertelt een episode uit de eeuwenlange strijd tussen Bretagne en Frankrijk. In 1373 werd de Bretoense hertog JAN IV verplicht te vluchten naar Engeland om aan de Fransen te ontsnappen. De Franse Koning Karel V meende toen dat de kans schoon was en annexeerde Bretagne in 1378 aan de Franse kroon.

Als één man kwamen de Bretoenen echter in opstand : Jan IV werd uit Engeland terug geroepen en stapte op 3 oogst 1379 te Dinard aan wal.

Ons gedicht drukt de uitbundige vreugde der Bretoenen uit bij de landing van de hertog en tevens hun wild verlangen naar de strijd tegen de Fransen. De verrader waarover sprak in de laatste twee strofen, is Bertrand Duguesdin, een Bretoens veldheer, die overliep naar de Fransen en aan hun zijde tegen zijn eigen landgenoten streed.

"Een zwaan van overzee" is heden nog steeds een zeer geliefd lied bij de Bretoense nationalist... en bij de jonge Dactylers, die het met hen leren zingen hebben te Menez Kamp...

Een zwaan van overzee

O zwaan, zwaan die komt gegleden van overzee !
Ranke boot die je blanke zeilen openspreidt,
Een heerlijke boodschap breng je voor de Bretoenen mee
En voor de verdoemde Fransen : rode strijd !

R e f r e i n

Dinn, dinn, daon ! Ten strijd, ten strijd
Oh ! Dinn ! Daon ! Ik trek ten strijd !

Zie het witte schuim van vreugde springen,
Hoor die duizend klokken hun triomf uitsingen.
Zomer, straal ! Want Hertog Jan is weergokeerd
Tot in de verste heuvels wordt zijn naam geëerd.

Hertog Jan is weergekeerd, hij is een goed gezelschap,
Zijn voet is vlug en zijn oog flikkert fel.
Tegen de Fransen, die de Bretoenen nederslaan,
Tegen de Fransen zal hij met ons ten strijde gaan.

Sla toe, heer hertog, sla ! Hou goede moed,
Smoor dat ondiep in zijn eigen bloed,
Laat je speer het vonken in de zonneshijn !
Wie slaat als jij, heeft God alleen als suzerain.

Het graan der Bretoenen golft hoog en fijn,
Doch wie zal van die rijkdom de maaiër zijn ?
De Franse koning snoeft : aan mij die gouden buit !
Met een zilveren zeis gaat hij op rooftocht uit.

Met zijn zilveren zeis wil hij hier maaien gaan,
Ziet hij de Bretoenen misschien voor ésnarmen aan ?
Of meent dat waanzinnige en holle brein,
God zelf in eigen persoon te zijn ?

Maar ook de wolven van 't lage Bretanje trekken ten strijd
Zij huilen en huilen en huilen in woest jolijt !
Zij hebben de geur van de oude vijand geroken
En 't uur waarop alle schande wordt gewroken.

Weldra zal het bloed als water vloeien
En veld en wegen rood doen openbloeien.
Er zullen meer doodshoofden liggen langs de baan,
Dan in alle grafkelders van het land tesaam.

Waar wij de Fransen neerslaan in de slag,
Zullen zij liggen tot de laatste oordeelsdag,
En ook de Verrader, die de aanval heeft geleid,
Ligt er onder de koude grond gespreid.

Ook hij wacht er op die éne dag,
Ook hij verbeidt er zijn wrede straf.
En het enige wijwater dat er op zijn graf zal stromen,
Is de vuile drop van uit de bomen !

naar "AN ALARC'H"
(De Zwaan)

Vertaling Pol van Caeneghem

HET BRETOENS NATIONALISME

In het begin van de 19e eeuw scheen de Bretoense natie dood,
definitief opgeslorpt door het Franse imperialisme.

Toch was dat niet het geval : de Romantiek zou hier, zoals
elders in Europa, de nationale gedachte krachtig heropwekken.
Er bestaat een merkwaardige overeenkomst tussen de Bretoense
herleving en de beginperiode van de Vlaamse beweging. Kort
na 1830 zien wij bij ons de aktie van een Jan Frans Willems
op taalkundig en van Hendrik Conscience op letterkundig ge-
bied; in Bretanje geeft in 1836 Hersart de La Villemarqué de
"BARZHAZ BREIZH" uit, een verzameling oude Keltische volks-
liederen en balladen.

Deze datum - 1836 - mag wel aanzien worden als het beginpunt
van de Bretoense herleving. Kort daarop geeft Le Gonidec
zijn Bretoense sprakkunst uit, en schrijft Pitre-Chevalier
zijn erg romantische, maar bezieling wekkende "HISTOIRE de
BRETAGNE".

In 1838 verschijnen voor het eerst Bretoenen op een inter-
keltisch kongres in Wales : van bij de aanvang af is er dus
bij de aktieve Bretoenen het bewustzijn geweest, te behoren
tot een volk dat, hoewel door de geschiedenis over verschil-
lende staten verdeeld, toch één was : het Keltische volk.

De oudste Bretoense organisatie "ASSOCIATION BRETONNE" werd
in 1843 opgericht; de Franse regering ontbond haar in 1858,
hiermede de reeks openend van repressiemaatregelen tegen de
Bretoense nationalist, reeks die ook in 1967 nog niet af-
gesloten is...

Toch was de volkse gedachte niet meer te verstikken : een eerste petitie ten gunste van het onderricht der volkstaal werd georganiseerd in 1870, even vóór het uitbreken van de Frans-Duitse oorlog. De initiatiefnemer : Charles de Gaulle, een oom van de huidige Franse president, en die zich ook door zijn tussenkomsten ten gunste van de Zuid-Vlamingen zou onderscheiden.

Frankrijk duchtte het gevaar dat een herlevend nationaal gevoel betekenen kon voor de Franse staatkundige eenheid, en het reageerde tijdens de oorlog op passende wijze : het legerkorps dat uit Bretoense rekruten was samengesteld, werd in de slag van Le Mans "opgeofferd" en omzeggens uitgeroeid.

Na 1871, liet de Franse republiek het regionalisme iets meer armslag dan het tweede keizerrijk; de Association Bretonne hernam haar bedrijvigheid in 1872.

In 1898 werd de "UNION REGIONALISTE BRETONNE" gesticht. Voor 't eerst weerklonk de "vraag" (geen "eis", de regionalisten waren gematigde en bescheiden burgers...) naar meer administratieve en kulturele autonomie. In het begin van de twintigste eeuw ontstonden andere groepen en bladen. Twee ervan bleven tot heden bestaan; in zeer wisselende omstandigheden zouden zij een belangrijke rol spelen in de Bretoense ontvoogdingstrijd : de eerste, de "ELENN BRUG" (Heidebloem) de katolieke kulturele vereniging, opgericht door een jonge priester die een der profeten der nationale herleving zou worden en later een van haar eerste martelaren : Priester Yann-Vari Perrot. In 1905 werd, naar Welsh voorbeeld, de "GORSIEDD" of kollege der Barden en Druiden opgericht, dat geïnspireerd door de Eisteddfodau in Wales, door grote jaarlijkse landdagen de aandacht op het rijke Keltische verleden zou richten.

Tot hiertoe bleef alles in rustige banen en was men zich buiten Bretagne amper bewust dat er in het Franse Westen een hernieuwd volksbewustzijn groeide. Maar in het jaar 1911 kwam een eerste kortsluiting en kan men voor 't eerst van Bretoens nationalisme spreken.

Dat jaar werd in Rennes het monument onthuld dat de aanhechting van Bretagne moest "vereeuwig". Onder voorwendsel

het huwelijk tussen Hertogin Anna en de Franse Koning Karel VIII voor te stellen, had de beeldhouwer er niets beter op gevonden dan Bretagne voor te stellen als een vrouw, nederig geknield voor een triomferend Frankrijk ! Duidelijker kon het Franse imperialisme zijn waar gelaat niet tonen.

En toen brak er eindelijk iets los, en manifesteerden jonge Bretoenen tegen het hatelijk symbool van hun verknechting. Hun Leider : Camille le Mercier d'Erm, thans nestor van het Bretoens nationalisme, en ondanks zijn zeer hoge leeftijd steeds dapper op de bres. Er volgen processen en geldboeten en te Parijs werd men gewaar, dat er in Frankrijk nog anders dan Parijzenaars en "provinciaux" bestonden.

Parlementsleden uit de grote partijen, uiteraard gevoelig op de wensen van hun kiezers, kwamen ten gunste van het onderwijs in de volkstaal tussenbeide. In juli 1911 ontstond de eerste écht-nationalistische Bretoense groep, de "PARTI NATIONALISTE BRETON", rond Camille le Mercier d'Erm en Joseph Duchauchix. Rond en achter deze kleine maar strijdlustige formatie begon zich een Bretoense beweging te ontwikkelen, met allerlei groepen en tijdschriften.

Toen kwam 1914. De eerste wereldoorlog. In Vlaanderen kwam een Belgische Koning de Vlamingen paalen met de oproep : "Vlamingen, gedenkt de slag der Gulden Sporen!", en talloze Vlamingen beantwoordden zijn oproep, hopen door hun onbaatzuchtige inzet in het Belgisch leger, voor Vlaanderen eindelijk recht af te dwingen. Iets dergelijks gebeurde in Bretagne. Op oepen dienst te nemen voor de verdediging van zulke verheven begrippen als de Beschaving, de Vrijheid der Volkeren, de Rechtvaardigheid, lieten ook de volksbewuste Bretoenen niet overschillig. Zij trokken in massa naar het leger, overtuigd dat men aan Bretagne Rechtvaardigheid noch Vrijheid zou kunnen weigeren, eenmaal de wereldoorlog voorbij.

De bekendste onder hen was Yann-Borr Calloc'h, die men wel de Bretoense Rodenbach mag noemen. Vroeger had hij in zijn gedichten eens de wens uitgedrukt "Voir crever la pourriture et la carogne latine", maar nu meldde hij zich als oorlogsvrijwilliger. Niet als een enthousiast Fransgezind! Veel eerder als een bewust Bretoen : "Il faudra rappeler les blessures,

les citations, les morts, crier fort, hurler, rugir. Et la question Bretonne sera vite résolue", schreef hij.

Les morts... Bretagne zou meer dan haar deel krijgen : het oorlogsmonument van Ste Anne d'Auray vermeldt niet minder dan 240.000 namen, onder hen ook die van Calloc'h zelf... En de partijpolitiekers konden, in lengte van jaren, hun 11 november-speech afsteken, met een snorkende hulde aan de Bretoenen, gevallen voor... Frankrijk.

Was alles dan vergeefs geweest ? Zou die oorlog voor Bretagne niets anders betekend hebben dan een ontzettende aderlating ?

Het scheen wel zo. De kleine Parti nationaliste was in de oorlogsjaren helemaal verdwenen, veel van zijn voormannen gesneuveld. De regionalisten, "honnêtes gens abondamment décorés", zoals ze eens scherp maar juist werden gekarakteriseerd, teleurgesteld omdat hun plechtige oproepen aan President Wilson, aan de Volkenbond, aan de Vredesconferentie van 1918, waarin nog eens om kulturele autonomie en onderrecht der volkstaal werd aangedrongen, geen het minste resultaat opleverden.

De Bretoense strijd scheen gestreden, de toekomst zonder uitzicht. Slechts enkelen dachten er anders over; in de eerste plaats een handvol jonge mannen die in het najaar van 1918 te Rennes samenkwamen en, het wachten beu naar recht dat Frankrijk hun toch nooit geven zal, naar radikaler oplossingen uitzagen. Onder hen een 15-jarige, zoon van een hulpapoteker uit Rennes : Fransez Debauvais. Als 13-jarige scholier was hij in 1916 's nachts alleen de straat opgetrokken om zelfgemaakte plakbriefjes te verspreiden met "Vive l'Irlande" erop ! (Het was het jaar van de Ierse paasopstand). Hoewel hij een van de jongste "samenzweerders" was, een van de minst ontwikkelde ook, zou zijn krachtige persoonlijkheid weldra de groep gaan beheersen. Met zijn buitengewoon organisatievermogen, zijn onuitputtelijke werkkraacht, zijn doortastendheid en zijn totaal zelfvergeten werd hij één van het tweespan dat het Bretoens nationalisme in de periode tussen de wereldoorlogen zou leiden. Zijn component : Olier Mordrel, dé politieke denker van de beweging, een uiterst begaafd journalist en een politieker die tegelijk moedig, doordrijvend en beheerst was.

BREIZH ATAO

In 1919 stichtten diezelfde jonge mannen een bescheiden maandbladje, orgaan van een al even bescheiden "Jeunesse Régionaliste bretonne" : Breizh Atao, weldra de leuze van heel de radikale vleugel in de Bretoense beweging. BREIZH ATAO ! In die twee woorden ligt heel het streven van de nationalistes besloten : Vrijheid voor Bretagne : ontplooiing van de Bretoense volkspersoonlijkheid, taalonderricht, een kultuur die meer is dan wat folklore, economische maatregelen die het gebied uit zijn verval moeten halen.

De periode 1920-1940 kan onmogelijk in kort bestek behandeld worden, zodat wij ons tot enkele hoofdtekken moeten beperken. Twee stromingen werken naast, gedeeltelijk door elkaar een kulturele, deels regionalistische, en een politieke, overwegend nationalistische.

De kulturele beweging had zich losgemaakt uit het oorspronkelijke kader van een filologen- en archeologenclub en had sympathie verworven van zeer brede lagen van de Bretoense bevolking. Het Bretoens, niet langer een dode taal, werd het instrument van talrijke talentvolle jongere schrijvers, gegroepeerd rond het tijdschrift "Gwalarn", een blad uitgegeven en opgesteld door de uiterst verdienstelijke Roparz Hémon.

Daarrond kwamen andere bladen, zoals "FEIZ HA BREIZH", orgaan van Priester Perrot's "Eileun Brug"; de verdiensten van deze uitgesproken katholieke vereniging zijn bijzonder groot geweest, zeker in de vooroorlogse tijd, toen haar voorman met zeldzame gaven van geduld én vasthoudendheid, van het episcopaat bepaalde toegevingen kon loskrijgen, onder andere het één-uur-per-week onderricht in de volkstaal. In het officieel onderwijs werkte "Ar Falz" bezield door Yann Schier, bij wie marxisme en nationalisme hand in hand gingen. Het was onder zijn impuls dat in het lekenonderwijs meer en meer stemmen opklonken om ook aldaar het uitgebannen Bretoens in eer te herstellen. Vanaf 1934 nam de organisatie "AR BREZONEG ER SKOL", gesticht door de jonge Yann Fouéré hier het initiatief; het succes was opzienbarend, zodat aan de vooravond van Wereldoorlog II, meer dan 400 gemeentelijke

en drie departementsraden een petitie ondertekenden waarin op Bretoens onderricht in alle graden van het onderwijs werd aangedrongen. Vermits deze aktie de steun genoot van de dagbladders en van de meeste Bretoense parlamentsleden mocht men wel op gunstig gevolg hopen; de kommissie voor onderwijs van de Franse Kamer van volksvertegenwoordigers had trouwens eenparig aangedrongen de petitie positief te doen beantwoorden door de regering.

De wereldoorlog zou alle verwachtingen komen dwarsbomen.

Ook op andere terreinen werkten de regionalisten, principieel steeds weigerend de Franse souvereiniteit over Bretagne te ontkennen. Zij kwamen op voor administratieve hervormingen, die aan Bretagne een zekere maat van kulturele autonomie moesten schenken; bij de verkiezingen van 1936 legden zij aan de kandidaat-parlementariërs een minimumprogramma voor, dat door de meesten onderschreven werd, maar tot praktische resultaten was men in 1939 nog altijd niet geraakt...

Aan de andere kant dan stonden de nationalistische groepen in de "Parti autonomiste Breton", vanaf 1930 "Parti Nationaliste Breton" geheten. Hun blad "BREIZH ATAO" werd het verzamelpunt van al wie in Bretagne onafhankelijk en volks dacht. Breizh Atao verweet aan de regionalisten hun gebrek aan dynamisme en de praktische nutteloosheid van hun aktiviteit die jaar na jaar zonder enig werkelijk resultaat bleef. Het stelde voorop dat de "Bretoense kwestie" slechts zou worden opgelost, wanneer de Bretoense natie meester zou worden in eigen huis en haar eigen lot in handen zou nemen. Indien Frankrijk bleef weigeren aan Bretagne de rechten toe te kennen die bijvoorbeeld de Engelse Dominions wel bezaten, zou de PNB Bretagne's vrijheid zelf nastreven, met alle nuttige middelen, eventueel mits een zelfstandige staat op te

Het spreekt vanzelf dat het Franse regime de aktiviteit van de Bretoense nationalistische groepen zonder enige sympathie volgde en de betrekkingen tussen PNB en regering werden bepaald slecht toen een geheime organisatie "Gwenn ha du" (wit en zwart, de Bretoense kleuren) met enkele spektakulaire aanslagen in het nieuws kwam.

Hiervoor werd reeds gehandeld over het beruchte "Monument de l'union" waarvan de onthulling onrechtstreeks de aanleiding

werd tot de stichting van de eerste nationalistische partij. Nu zou op 7 oogst 1932 de Franse premier Herriot, een verwoed tegenstander van al wat hij als een aanslag op de "une et indivisible" beschouwde, in Vannes de vierhonderdste verjaardag van de Bretoens-franse "eenheid" komen voorzitten. De nacht daarvoor ging het monument de lucht in! Bij een andere reis van dezelfde Herriot werd de spoorlijn, welke de presidentiële trein moest volgen, deskundig de lucht ingeblazen. De autoriteiten werden zo zenuwachtig dat, bij een officieel bezoek van President Lebrun aan de kleine stad Saint-Brieuc het overvliegen van het hele departement Côtes de Nord voor 24 uur aan alle burgervliegtuigen verboden werd en langs gans de spoorlijn Parijs-Saint-Brieuc op alle 100 meter een wachtpost werd geplaatst. Voldoende bewijs, dat de Derde Republiek een werkelijk gevaar zag in de INB, wiens aanhang vooral onder de jongeren voortdurend groeide. De Reaktie bleef niet uit: huiszoekingen, inbeslagname, verbodsbepalingen volgden elkaar op. Olier Mordrel en Fransez Debauvais werden in 1938 tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld om de Franse eenheid agetast te hebben... Tegelijk werd Breizh Atao verboden.

Bij de mobilisatie van 1939 namen Mordrel en Debauvais de vlucht, omdat hun arrestatie aangekondigd was. De Bretoense centra, onder meer dat van Parijs, werden geplunderd. Ingenieur Célestin Lainé van wie men vermoedde dat hij aan het hoofd stond van Gwenn-ha-du, werd begin 1940 tot 5 jaar dwangarbeid veroordeeld, en op 7 mei 1940 werden Mordrel en Debauvais wegens "hoogverraad" bij verstek ter dood veroordeeld, want zij bevonden zich in Duitsland waar zij verschillende personaliteiten trachtten te winnen voor de zaak van een onafhankelijk Bretagne.

De ontwikkeling van de beweging in Bretagne werd van 1940 af bijzonder tragisch: doodgedrukt tussen het wantrouwen van de massa, door Radio-Londen in chauvinistische zin "voorgelicht" en tussen de openlijke of onderduinse tegenwerking van de Duitsers, die vooral in de jaren 1940-42 zwoeren bij Vichy (even unitair-frans ingesteld als de ter ziele gegane republiek) verloren de Bretoense leiders steeds meer contact, niet alleen bij de man-in-de-straat, maar ook bij veel van de bewuste Bretoenen die niet meer wisten hoe ze het hadden.

Nochtans was het prachtig begonnen : op 3 juli 1940 richtten Mordrel en Debauvais, samen met Lainé en Marcel Guyeysse de "Conseil NATIONAL BRETON" op. De pers verspreide reeds het bericht dat de Bretoense onafhankelijkheid was uitgeroepen. Maar de bezetter reageerde : Mordrel en Debauvais dienden hun "hoofdstad" Rennes overhaast te verlaten, om alweer aan arrestatie te ontsnappen. Hun rol was dan uitgespeeld : Mordrel hield zich voortaan op het achterplan, Debauvais, wiens gezondheid totaal ondermijnd was, stierf uitgeput in 1943. De nieuwe leider van het PNB, Raymond Delaporte trachtte door een gematigder politiek enkele concrete realisaties te bekomen, wat ook wel lukte, onder meer (eindelijk!) op gebied van het onderricht in de volkstaal. Maar vanaf 1943 werd de toestand snel slechter : systematische moordpartijen door "onbekenden" op nationaalgezinde Bretoenen namen maar steeds toe. Een der eerste slachtoffers : Priester Perrot op een eenzame veldweg te Koad-Kéo vermoord. Zijn begrafenis, waar Bretoenen van alle richtingen samenstroonden, gelovigen en vrijzinnigen, linksen en rechtsen, radikalen, gematigden en zelfs weerstanders, was de laatste manifestatie van een beweging die zich veroordeeld wist. Daarbij kwam nog een scheuring : de meest radikale Bretoenen groepeerden zich rond Célestin Layné die terug Breizh Atao uitgaf en de formation Perrot oprichtte, een strijdformatie die in Duitse uniform gekleed de terroristen bestreed, en zich in augustus 1944 naar Duitsland terugtrok waar zij aan het Oostfront werd ingezet.

De rest van de beweging, geterroriseerd door de steeds talrijker aanslagen en moordpartijen, berustte in het onvermijdelijke...

De "bevrijding" werd dan het sein voor nieuwe bloedige terreur, die nogmaals tienduizende slachtoffers aan de reeds lange lijst toevoegde. De bedoeling was duidelijk : de Bretoense nationale beweging moest uitgeroeid worden met wortel en tak. Men zou van Bretoense natie, Bretoens volk, Bretoense zelfstandigheid niet meer horen spreken. En gedurende lange jaren zou het er naar uitzien, dat de zuiveraars het gehaald hadden.

De Bretoense beweging scheen uitgedoofd.

DE BRETOENSE BEWEGING NU

In 1944 dachten velen in Frankrijk dat het Bretoense nationalisme definitief uitgeroeid was, evengoed als de beweging der Elzassische autonomisten en de andere nationale stromingen in de Franse Nederlanden, in Corsika en elders. Tot die velen behoorden uiteraard de Franse kommunisten en hun rode of roze meelopers en de reaktionaire patriottards!

En inderdaad, men had zich namelijk geen moeite bespaard om de opruiming grondig en definitief uit te voeren : in de 5 Bretoense departementen werden van 1943 tot einde 1944 niet minder dan 12.000 personen "opgeruimd" om politieke redeneren en zonder enige vorm van proces. De "legale" repressie zou verder het nodige doen om iedereen die ook maar in de versterkte een tikje Bretoense sympathie koesterde, te interneren tot de nationale onwaardigheid te veroordelen, zijn goederen te konfiskeren, enz.

Was de politieke Bretoense beweging totaal uitgeschakeld, ook de kulturele verenigingen waren met een bijna duivelse handigheid omgebogen tot wil- en karakterloze instrumenten in handen van het Franse regime. Typisch : de Bleun Brug, de onder leiding van Priester Perrot bloeiende Bretoens-katolieke vereniging kwam na 1945 in handen van groot-inquisiteur kanunnik Falc'hun. Deze heeft zijn opdracht blijkbaar uitgevoerd tot volle tevredenheid van zijn klerikale opdrachtgevers : waar Bleun Brug in de twintiger en dertiger jaren een beslissende rol speelde in de bewustmaking van de katolieke Bretoenen is ze thans vervallen tot een onbeduidende folkloristische sociëteit, met héél veel vlaggen en processies maar met des te minder invloed... Een ander voorbeeld biedt Ar Falc'hun, dat destijds onder Schier prachtig werkte in het lekenonderwijs.

In 1945 werd het overgenomen door de kommunist Keravel, die er een typische uiterst-linkse mantelorganisatie van maakte. Toch begon er na enkele jaren weer iets te roeren: er verschenen weer bescheiden blaadjes, die niet-konformistisch wilden zijn, er ontstonden groepen zelfstandig-denkende jongeren en Frankrijk stak ongewild een handje toe door de randgebieden (waaronder uiteraard Bretagne) economisch te verwaarlosen, wat terug een schuchter zelfstandigheidsgevoel deed ontstaan. Men begon tegen alles en allen weer van een Bretoense beweging, van Bretoens nationalisme te spreken!

VAN CELIB TOT MOB

Celib betekent: "Comité d'études et de liaison des intérêts bretons". MOB beduidt: "Mouvement pour l'organisation de la Bretagne". Beide verenigingen symboliseren 15 jaar Bretoense strijd.

In 1951 ontstond de CELIB, op initiatief van Joseph Martray, thans nog sekretaris-generaal. Haar voorzitter werd de vroegere Franse premier René Pleven, helemaal geen nationalist, maar een der meest bretoens-voelende politici uit de traditionele partijen. Bij de parlementsverkiezingen van 1951 werd aan alle kandidaten uit de Bretoense departementen een minimumprogramma voorgelegd dat door allen, op de kommunisten na, aangenomen werd.

Praktische resultaten bleven uit, wat de normale gang van zaken is met programma's opgesteld door gematigde organisaties, die op het regime niet de minste indruk maken. Wel lukte CELIB er in; een aantal representatieve groepen te verenigen zoals gemeentebesturen, kamers van koophandel, syndikale groepen, kulturele verenigingen en andere; wel hield zij kongressen, zoals dat van Lorient in 1962 waar 1.200 kaderleden het ontwerp van een "LOI-PROGRAMME" aanvaardden, een economische basiswet, bestemd om de Bretoense economie herop te drijven door binnen de 3 jaar 90.000 nieuwe werkgelegenheden te scheppen.

De houding van de regering bleef beleefd-onverschillig, op het cynische af. "Alle Fransen zijn gelijk voor de wet" oordeelde minister van landbouw Pisani, "dus is het gekheid een economische wet uit te vaardigen voor één enkele streek".

Meer en meer Bretoenen begrijpen dan ook dat het strikt-parlementair, angstvallig-wettelijk optreden van de CELIB niets uithaalt. De meest klaarzienden onder hen kwamen eind 1957 tot de stichting van een politieke groep, die bedoelde "alle gezond-bretoensdenkende krachten te verzamelen en hen te organiseren om de eigen politieke en administratieve structuren te veroveren, noodzakelijk voor de toekomst van Bretagne". Onder deze leuze startte de "MOB", iets in de aardus van onze Vlaamse Volksbeweging.

Van bij de aanvang had de MOB de wind in de zeilen en werd zij gesteund zo door de nationalisten als door niet-partij-politieke regionalisten en door Bretoensvoelenden uit de politieke partijen (uitgezonderd de kommunisten en de orthodoxe Gaullisten...). Het MOB-orgaan "L'Avenir de la Bretagne" deed flinke pogingen om hét Bretoens opinieblad te worden. Organisatorisch werd er hard gewerkt, de propaganda dynamisch gevoerd, maar de inherente zwakheid van de "Volksbeweging-formule" kwam ook weldra te voorschijn. Zolang de MOB zich beperkte tot studiedagen, moties publiceren, vlagschriften verspreiden en kleinere meetings inrichten, was de weerklank bij de Bretoenen onverdeeld gunstig. Het gesprek bij de autoriteiten was daarentegen bij voorbaat mislukt, omdat het regime zich weinig bekeerde om een politieke groep die elektoraal niet aan bod kwam en voor niemand een gevaar betekende.

De MOB had na enkele jaren af te rekenen met oppositie van binnenuit, wat leidde tot de uitsluiting van enkele radikale nationalisten eerst, tot de afscheiding van een linke vleugel daarna. Deze laatste trachtte zich te organiseren tot een werkelijke politieke partij, de "Union démocratique bretonne" met een typisch "progressistisch" programma: economische democratie, strijd tegen fascisme en racisme, antimilitarisme, algemene ontwapening en solidariteit met de kleurvolkeren waren de hoofdpunten van het partijprogramma, in januari 1964 verkondigd door het UDB orgaan "Le peuple breton". Deze partij (een tegenhanger van onze "Vlaamse democraten") heeft tot heden nog niet de minste kans op doorbraak: de vermenging van marxistische en nationalistische programmapunten, waardoor het Bretoens nationalisme op een links zijspoor werd geschoven, wekte verzet bij de

meeste bewuste Bretoenen. Anderzijds bleven de aanhangers van de traditioneel linkse partijen hun politieke formatie trouw, zodat de U.D.B. in 1967 beperkt blijft tot een ty-pisch splinterpartijtje, zonder veel perspectief. De M.O.B. zelf kende een moeilijke periode sinds 1964, het blad "L'Avenir" vermagerde zienderogen, tot in 1966 men met een hernieuwde aanpak, met een nieuwe dynamische ploeg de beweging ging reorganiseren.

Zwaar gehandicapt door het Franse kiesstelsel kan de MOB er niet aan denken zich als groep of partij in de politieke strijd te werpen, zeker voorlopig niet. veel verwacht men van het "na-Gaullistisch" tijdperk, als de huidige Franse president zal verdwenen zijn en, mét hem, zijn groot per-soonlijk prestige. Men hoopt - ons inziens terecht - dat dan de kansen beter zullen liggen voor nieuwe, niet in de traditionele politieke vakjes vastgeroeste formaties. Intussen beperkt de MOB er zich toe, de meest-onafhankelijk denkende, de "meest-bretoense" kandidaten op de lijsten der diverse politieke partijen aan te bevelen. Dit alles in af-wachting van betere tijden !

BRETOENS NATIONALISME NU

Of er dan geen Bretoens nationalisme meer bestaat ? Men zou het gaan denken : van al de tot nu besproken organisa-ties zal er zich geen enkele nationalistisch of autonomis-tisch noemen, zoals dat met het vooroorlogse Breizh Atao wel het geval was. Er zijn heel wat oorzaken voor deze op 't eerste zicht min rooskleurige toestand : de verwoesting-en door de repressie aangericht, het Frans centralisme, dat nog versterkt uit de oorlog kwam en de autoritaire figuur van een De Gaulle die praktisch al de politiek-geëngageerden rond of tegen zich weet te plaatsen, wat de belangstelling vermindert voor al wat niet rechtstreeks met Gaullisme of anti-Gaullisme te maken heeft.

Intussen is het nationaal gevoel in Bretagne niet dood, integendeel ! Alleen hebben de nationalistes ervan afge-zien zich in een eigen partij te organiseren; zij vinden mekaar terug in kleine groepen en geven graag toe aan de zucht naar het uitgeven van talrijke, uitstekend-bedoelde maar vlug-verdwiijende tijdschriftjes.

Gunstig steekt tegenover deze amateuristische pogingen het blad "AR VRO" af. Opgericht in 1959 door Per Denez, wel de meest gezaghebbende figuur uit het nationale kamp, is Ar Vro een uitstekend studieblad, dat de meest uiteenlopende proble-men der nationale aktualiteit vrijmoedig benadert, scherp en duidelijk positie durft kiezen, en veel aandacht besteedt aan de nationale problematiek buiten Bretagne. Rond de ploeg van Ar Vro schijnt er wel iets te groeien waaruit morgen de ka-ders van een verjongd aktueel en dynamisch Bretoens nationa-lisme zullen voortkomen.

In dezelfde geest werkt de ploeg van "STURIER", het blad van de Bretoense scoutsbeweging, die los staat van de officiële franse scouting. Sturier is een blad zoals wij er meer zouden willen zien : fraai verzorgd, jong maar bezonnen, volks én Europees, trouw aan de traditie zonder daarom verouderd te zijn. Per Keraod, sinds jaren de voorman van de Bretoense scouts, tevens uitgever van Sturier heeft prachtig werk ge-leverd, dat in de toekomst zeker vruchtbaar zal blijken.

Want de strijd, voor een Bretagne dat zichzelf is en zijn lo in eigen handen neemt, in het raam van een op volkse grond-slag geordend Europa, zal nog lang en hard zijn.

Een paar voorbeelden mogeh hier volstaan. De lotgevallen van de familie Le Goarnic zijn internationaal bekend geraakt : de Le Goarnics, vader, moeder en twaalf kinderen wonen in Cormouaille, de meest Keltisch gekleuren streek van Bretagne; de ouders wensten aan hun kinderen oud-bretoense voornamen te geven, wat niet naar de zin van de plaatselijke Burgelijke stand-ambtenaren was. Het kwam tot een onafzienbare reeks processen, omdat de kinderen niet geregistreerd waren en dus zogezegd niet bestonden. De procedure herbegon telkens een kind geboren werd en bovendien hield men de kinderbijslagen voor de "onbestaande" kinderen in : men kan zich voorstellen wat dit voor een kinderrijk landbouwersgezin in het arme Bretagne betekent.

Ook de zaak van Dr Etienne maakte heel wat ophef : deze jon-ge zenuwarts van Châteaulin, onder de naam Abanna bekend als talentvol dichter en essayist, en die in een streek woont waar nog overwegend Bretoens gesproken wordt, wenste - terecht - zijn kinderen een grondig onderricht in de moe-dertaal te geven. Daar in de streek van Châteaulin nergens

ook maar één uur Bretoens wordt onderwezen, besliste hij zijn kinderen thuis privé-onderricht te laten verstrekken (volgens de Franse wet kan dat, voor zover de inspektie-diensten op het onderwijs toezicht kunnen uitoefenen). Een paar jaren ging alles goed, en de inspektierapporten waren zeer gunstig. Tot wanneer de Franse administratie ingreep en beweerde dat de rapporten waardeloos waren, vermits de inspecteurs uiteraard Bretoens onkundig, de resultaten van het privé-onderricht toch niet konden beoordelen. Ook hier was het wapen : inhouden van de gezinsvergoedingen (ook voor de niet-schoolplichtige kinderen!).

Deze maatregel ging in feite het kader van één gezin ver te buiten : enerzijds erkende men dat het gegeven onderwijs wettelijk volkomen in orde was, dat het zelfs op zeer hoog peil stond; anderzijds paste men diskriminatiemaatregelen toe, die er duidelijk op gericht waren de Bretoense taal en kultuur te vernietigen door een van haar meest bekende vertegenwoordigers te vervolgen.

Het is echter niet met dergelijke kleingeestigheden dat Frankrijk het halen zal. Integendeel, maatregelen als die tegen de Le Coornics of tegen Dr Etienne, doen tenslotte in steeds bredere kring het nationaal gevoel herontwaken. De laatste jaren vooral wordt dit gevoel, te behoren tot een eigen natie, steeds sterker.

Een hernieuwd Bretoens nationalisme zal hiervan het normaal gevolg zijn.

Roeland Raes

HOUZEE AAN MENEZ KAMP

Houzee aan Menez Kamp,
Wij dragen u in 't harte hoog,
De strijd en d'arbeid is uw eer,
Oms begeestert de Dietse kracht van weleer,
Houzee aan Menez Kamp, Houzee !

Hoevele malen heeft dit, ons jonge arbeidslied niet weerklonken over de heuvels rondom Menez Kamp...

Menez Kamp ? Een oud kasteel in het centrum van Bretagne gelegen te midden van de golvende "Menez Du", de Zwarte Heuvels die de hartstreek zelf zijn van dit woeste en tegelijk tedere land.

Menez Kamp : een trefpunt tevens waar jonge Bretoenen en Dietseers sinds 1964 schouder aan schouder samenwerken in Europese kameraadschap en solidariteit.

Hoe deze heerlijke kontakten tot stand kwamen is een zeer eenvoudige geschiedenis. Tijdens de zomer van 1964 wilden wij nl. met een groep jongeren uit de Dietse Jeugdbeweging een trektocht maken door Bretagne. Het lag hierbij in onze bedoeling, via een reeks gesprekken met Bretoense leiders en militanten, de nationale strijd van dit volk beter te leren kennen.

Een paar weken voor Pasen echter las iemand van ons, die sinds jaar en dag geabonneerd is op het blad Ar Vro (Het Vaderland) een artikel dat een totaal andere wending aan onze plannen zou geven.

AR VRO richtte namelijk een oproep tot de Bretoense nationalisten om als vrijwilligers te komen werken aan het heropknappen van het oude kasteel Menez Kamp. Dit kasteel werd namelijk door de eigenares in bruikleen afgestaan aan de Bretoense beweging en zou ingericht worden als een ontmoetingscentrum. Maar wat onze Kameraad vooral trof in het bericht, was dat ook vrijwilligers uit andere volkeren uitgenodigd werden om te komen werken aan de restauratie van Menez Kamp. Een eerste pionierskamp zou nog tijdens de paasvakantie van datzelfde jaar plaatsgrijpen.

Ons besluit was gauw getroffen : wij besloten die zomer niet op trektocht te gaan door Bretagne, maar wel te gaan arbeiden in Menez Kamp. Wij vonden het inderdaad veel positiever ons geloof in het Europa der Volkeren door concrete daden te bewijzen, dan wel er lange theoretische bespiegelingen aan te wijden.

Om de hele groep voor het Paaskamp te mobiliseren was het te laat. Eén onder ons trok er heen om de nodige kontakten voor de zomer te leggen en (uiteeraard) om er te werken. En nu is vanaf de eerste spadesteek en pens eltrek de Nederlandse jeugdbeweging aanwezig geweest bij de opbouw van dit Bretoense en Europese centrum.

Het werd een pionierskamp in alle betekenissen van het woord : een compleet winterweer met sneeuw en vorst, en een oud kasteel dat sinds tientallen jaren onbewoond was met alle onbeschrijfelijke gevolgen vandien... Die jungle was nauwelijks tot redelijke proporties herleid, toen wij er tijdens de zomer met onze hele jeugdige groep in belandden.

Onder de broederlijke hoede van het Dietse oranje-blauw en van de Bretoense Gwenn-ha-Du hebben wij dan dagenlang gewerkt en gewoet.

Onze werkzaamheden waren hierbij zeer verscheiden. Wij hebben schoongemaakt en geverfd, een half bos gerooid, bedden in elkaar gewimmerd en slaapzakken genaaid. En onze initiatieven kan je nog steeds lezen op de reftertafels die wij maakten en die sinds drie jaar trouwe dienst verrichtten.

Tussen dit alles door waren er de hartelijke en ongedwongen kontakten met onze Bretoense kameraden. In gesprekken leerden wij elkaars strijd kennen en ervoerden wij hoezeer ieder gezond nationalisme niet anders dan Europees kan zijn. Zeker de omstandigheden waarin elk volk strijden moet, kunnen verschillen, maar de kern blijft overal dezelfde. Overal gaat het er om de waarden die een volk tot onvervangbare eigenheid stempelen, te beveiligen en krachtig te doen opbloeien.

Dit groeiende inzicht gaf op zijn beurt te Menez Kamp meer zin en betekenis aan ons werk, zodat er hier een zeer gelukkige wisselwerking ontstond tussen woord en daad, tussen overweging en inzet.

En toen wij dan voor de laatste maal stonden aangetreden en de Dietse vlag werd gestreken, wisten wij dat dit geen afscheid was, wisten wij dat wij hier zouden terugkomen.

En we zijn teruggekeerd. Vanaf 1964 tot 1966 grepen er te Menez Kamp nog zeven grotere en kleinere kampen plaats tijdens dewelke een paar tientallen jonge Vlaamse vrijwilligers naast hun Bretoense kameraden aangetreden stonden in soldateske en tuchtvolle arbeidsdienst. Wij hebben Menez Kamp zien groeien en veranderen, het langzaam weten metamorfozeren tot wat het vandaag geworden is : een bewoonbaar en gezellig ontmoetingscentrum, waar het Europa leeft van de wilskracht en van de nationalistische solidariteit.

Wij zullen terugkeren naar Menez Kamp. Opnieuw zullen rondom het grote haardvuur onze Dietse strijdlieiders weer klinken, afgewisseld met de balladen van het Bretoense land. Opnieuw zullen wij ons 's avonds gaan bezinnen boven de Roc'h an Ankov, de rots van de Dood, waar wij op Goede Vrijdag 1965 een berkenkruis hebben geplant, ter piëteitsvolle gedachten aan de duizenden die ginder in de verre steppen gevallen zijn, opdat Europa leven zou.

Wij keren terug naar Menez Kamp, omdat wij geloven in Europa. Niet in dat der banketten, der kaviaareters, geldmagnaten en seniele politiciers, maar in het Europa der jonge volkeren, gedragen door het Europa der jonge daden.

Pol van Caeneghem

BRETOENS GETUIGENIS

Vanaf de eerste dag - vanaf dat eerste Paaskamp tijdens hetwelk een ongenadige temperatuur de vrijwilligers hard op de proef stelde - is een Vlaamse kameraad aanwezig geweest te Menez Kamp. Hij was er present voor het meest vuile en meest moeilijke werk, dat in allerprimitiefste omstandigheden moest worden uitgevoerd. Met zijn vrienden is hij daarna teruggekeerd en soms vormden de Vlamingen de meerderheid te Menez Kamp. Zij hebben er geen ogenblik aan getwijfeld dat zij, werkend voor Bretanje, tevens werkten voor hun eigen volk.

De Bretoense beweging verwerpt inderdaad, in haar meest vooruitstrevende groepen, de partikularistische stellingen van de regionalisten. Zij beschouwt de Bretoense kwestie niet als een privéstrijd tussen een Bretoense minderheid en een Franse meerderheid. De Bretoense strijd wil zij in het kader zien van de strijd die alle kleinere volkeren te voeren hebben, in het kader tevens van een Europese heropbouw op volkse grondslag.

Menez Kamp is een van die plaatsen waar het nieuwe Europa der Volkeren leven zal, waar het zal ophouden een idee te zijn, een zaak van inkt en papier om er waarachtig te gaan leven in het hart en in de wilskracht van jonge mannen en vrouwen.

Het Bretoens Centrum van Menez Kamp is veel aan de Vlaamse kameraden verschuldigd : zij hebben er hun groot hart gebracht, hun onuitputtelijke goede wil en hun zware inzet in de arbeid. Menez Kamp weet in de komende jaren te mogen rekenen op de trouwe medewerking van de Vlaamse Beweging. Het zal, dank zij de Vlaamse kameraden, een waar Europees trefpunt worden van de Westerse nationaliteiten.

Per Denez

No o t

Per Denez is een van die moedige Bretoenen, die als jonge kerel te midden van de naoorlogse Franse repressie het verhakkelde vaandel van de volksstrijd opnieuw heeft opgenomen en verder gedragen. Hij was toen medestichter van het Bretoens tijdschrift AL LIANM (De Schakel), een gedurfd initiatief, want zelfs in het Bretoens schrijven was gedurende die jaren een levensgevaarlijke onderneming ! Sindsdien heeft Per Denez onvermoeibaar verder geijverd : in 1956 startte hij met het tijdschrift AR VRO, dat in weinige jaren het leidende studieblad van de Bretoense Beweging zou worden. Hij wist aan het blad zo'n degelijk cachet en ruime Europese visie te geven, dat AR VRO weldra ook buiten Bretanje een trouwe lezerskring kon werven.

Tussendoor was Per Denez ook zeer bedrijvig in het smeden van internationale kontakten, waarbij de samenwerking tussen de verschillende Keltische volkeren uiteraard zijn bijzondere aandacht gaande hield. Maar hij is er de man niet naar om zich ergens op te sluiten, zij het dan ook in een Keltisch hokje. Toen Menez Kamp ontstond was hij opnieuw een van de initiatiefnemers. En niet alleen een initiatiefnemer maar tevens een der hardste arbeiders op de werf. Dagenlang heeft hij te Menez Kamp met ons gewerkt als het bewonderenswaardig voorbeeld van de intellectueel die zijn volk niet alleen met de geest maar ook met de handen dient.

Zonder Per Denez zou Menez Kamp eenvoudig niet bestaan. En zonder zijn goede raad en zijn inzet zou de verheugende Diets-Bretoense samenwerking der laatste jaren eveneens een dode letter zijn gebleven. In Per denez eren wij een generatie die, in zeer moeilijke omstandigheden haar volk trouw is gebleven. Om alles wat hij Bretanje, maar tevens ons heeft geschonken, danken wij hem hier zeer hartelijk en sprecht.

P.v.C.

DE STRIJD OM DE TAAL

Va skoed ha va goanag ez oc'h.

Mijn schild ende betrouwen. Wie in een Bretoense tekst aanknopingspunten zoekt met het Nederlands, Duits of Engels zal van een kale reis thuiskomen. En ook wanneer hij parallelen wil trekken met het Frans, Italiaans of Spaans, wordt zijn buit maar mager. Want het Bretoens maakt inderdaad wel deel uit van de grote Indo-Europese taalfamilie, maar is noch een Germaans, noch een Romaans of Slavisch idioom. Dat "BREZHONEG" waarvoor zovele Bretoense militanten het beste van zichzelf hebben gegeven, behoort immers tot de groep van de Keltische talen en is overigens de enige daarvan die nog op het Europese kontinent gesproken wordt. (Andere Keltische talen zijn: het Iers, de taal van Wales en Cornwales, het Schots en de taal van het eiland Man).

Het Bretoens is dus geen minderwaardig dialect, zoals de Franse staatspropaganda het regelmatig laat ondervestaan, maar een nationale taal. Haar geschiedenis is er een van hoge bloei en van teleurgang door langzame wurgingsdood. Maar een geschiedenis tevens die de hoop in zich draagt op een toekomst, waarin de taal der vaderen zich weer ongehinderd en vrij zal kunnen ontplooiën.

HOOGSTE EXPANSIE

Toen de Bretoenen zich in de zesde eeuw weigerden te onderwerpen aan de Angel-Saksen, verlieten zij Groot-Brittannië en weken zij uit naar het schiereiland dat zij nog steeds bewonen. Zoals de meeste volkeren spraken zij slechts één taal en gezien ze bij hun inwijking slechts een dungezaaide inlandse bevolking aantreffen, werd het Bretoens weldra het enig gesproken idioom over het gehele grondgebied, uitzondering gemaakt voor de streek van Nantes en Rennes. Ruw geschat stak verdeelde de taal zich in vier dialecten: die van

Cornouaille, Trégon, Léon en Vannes. In een van deze varianten was het Bretoens de taal van edelman en boer, paap en klerk, handwerker en handelaar.

BREUK

Zijn hoogste expansie kende het Bretoens tijdens de 9de eeuw. In dat homogene front zou gedurende de daaropvolgende eeuw echter een eerste breuk ontstaan, ten gevolge van de inval der Noormannen. Vele Bretoense edelen vluchten dan uit het land en komen dan als franssprekenden uit hun ballingschap terug. Zij huwen nu hun kinderen uit aan Franse families, of aan Engelse families die Frans spreken.

Vanaf dat ogenblik ontstaat er een eerste verdeling van de bevolking in Frans- en Bretoenssprekenden. Ook in de steden begint nu de langzame repressie van het Bretoens; te beginnen vanaf de notabelen zal de verfransing daar, via de burgers, functionarissen ten slotte ook de handelaars en ambachtslieden bereiken.

Op het platteland echter, waar verreweg de talrijkste bevolking woont, blijft het Bretoens overheersen. Samenvattend is de toestand als volgt worden geschetst: een invloedrijke minderheid spreekt Frans, maar bijna iedereen kent Bretoens. De betrekkingen tussen klerken, stedelingen en buitenlieden worden afgehandeld in de volkstaal. De edelman spreekt Bretoens met zijn pachters, de priester doet hetzelfde met zijn parochianen. En tot in het centrum van de steden blijft de volkstaal deze waarin iedere koop wordt afgesloten op de markten.

DE ANTI-VOLKSE SCHOOL

Deze toestand blijft vrijwel ongewijzigd voortduren van de 10e tot de 19e eeuw. Dan doet zich een tweede breuk voor: ook bij de landbouwers moet het Bretoens de baan ruimen voor het Frans. De oorzaak van deze wending ligt in het invoeren van de schoolplicht.

Na de Frans-Duitse oorlog van 1870 worden inderdaad overal gemeentescholen opgericht. Hun programma's zijn uniform voor heel Frankrijk en houden geen de minste rekening met het Bretoens. De mooie principes van "Vrijheid, Gelijkheid, Broed-

van dit sukses was de taalkundige Roparz HEMON, die na de laatste wereldoorlog uit zijn vaderland verbannen werd en thans... hoogleraar is te Dublin.

DE KRUISWEG DER VERZOEKSCRIFTEN

Naast en samen met de taalkundige beweging werd er uiteraard ook gezocht naar concrete aktiemethodes ter bevordering van het onderwijs in het Bretoens.

De oudste vorm van werking in dit verband bestond uit het versturen van verzoekschriften naar het Franse Parlement. Het eerste uit de reeks werd onder de titel "Petitie voor de Provinciale Talen" opgesteld in 1870. Onder het motto "De provincies moeten ontvoegd worden van de uitsluitende intellectuele overheersing van Parijs", werd in dit geschrift opgekomen voor een provinciale decentralisatie van Frankrijk. Deze tekst is om verschillende redenen belangwekkend. Een van de ondertekenaars was namelijk de Zuidvlaming... Charles de Gaulle, grootoom van de huidige Franse President, ijveraar voor het Nederlands in Noord-Frankrijk en grote vriend van de Bretoenen. Deze petitie is tevens als het ware een schoolvoorbeeld voor de tientallen die daarna zullen volgen. Zij vertonen immers onveranderlijk dezelfde kenmerken die wij reeds terugvinden in de tekst van de Gaulle en zijn vrienden :

- een zeer nederige, eerbiedige, zelfs klaaglijke toon jegens de overheid.
- geen de minste vorm van vijandschap tegenover de Franse taal en nog minder tegenover de eenheid van de Franse staat.
- voor het Bretoens zelf worden slechts zeer bescheiden, ja onbeduidende hervormingen bepleit.

En de houding der opeenvolgende Franse regeringen tegenover die vloedgolf van petitiees ? Het is niet moeilijk er naar te raden : ze deed hen zonder uitzondering allemaal belanden in de papiermand. Een normale houding tenslotte, want regeringen zwichten nu eenmaal slechts voor eisen, die geschraagd worden door macht. Nu deden deze beleefde en zeer onderdanige verzoekschriften de Parijse machthebbers hoogstens glimlachen. Nog in 1925 kon de Franse minister De Monzie ijskoud verklaren : "Terwille van de Franse eenheid moet het Bretoens verdwijnen".

NAAR EEN VOLKSBEWEGING

Het was logisch dat de vooruitstrevende krachten in de Bretoense beweging uiteindelijk het nutteloze van deze papieren kruisweg zouden inzien. Een aantal van deze mensen vonden elkaar in de beweging AR BREZHONEG ER SKOL (Het Bretoens op de school), een organisatie die er naar streefde de taaleisen te doen omstuwen door een brede volksbeweging. YANN FOUERE, de bezieler van Ar Brezhoneg er skol had zich namelijk laten inspireren door de houding van de gemeenteraad van Guerlesquin die in 1934 een motie stelde ten gunste van het Bretoens onderwijs. Fouéré begreep welke invloed de veralgemening van dit voorbeeld zou kunnen hebben (Denken wij hier maar aan de succesvolle houding van onze Vlaamse burgemeesters, toen zij in 1957 de taaltellingsformulieren naar Brussel terugstuurden en zo de taaltelling onmogelijk maakten).

AR BREZHONEG ER SKOL zette dan ook een grootse campagne op touw, die een steeds stijgend sukses kende : in april 1938 hadden 305 gemeenteraden op de 637 van het Bretoens-sprekende Laag-Bretanje zich uitgesproken voor het onderwijs van de volkstaal.

Naast deze taalbeweging ontwikkelden zich ondertussen ook de radikale Bretoens-nationalistische strijdformaties, gegroepeerd rondom het blad Breiz Atao. Het ligt buiten het bestek van dit artikel hun ontwikkelingsgang te schetsen en wij verwijzen hiervoor naar de bijdrage van Rosland Raes. Laten wij alleen beklemtonen dat iedere vooruitgang van deze politieke beweging uiteraard tevens een vooruitgang betekende in de strijd om het Bretoens.

De vraag is nu welke resultaten al deze akties uiteindelijk afwierpen op taalvlak. Zij waren eerder pover te heten. Tijdens de oorlog 1940-1945 deed de Franse regering van Vichy enkele toegevingen te voordele van het Bretoens. In de lagere school werd (buiten de klasuren) een fakultatief onderwijs in de volkstaal geduld, en tijdens de vakanties richtte men taalkursussen in voor leraars die hierom verzochten... Met de val der regering van Vichy zouden ook deze minieme toegevingen volledig verdwijnen.

ZELF BOUWEN AAN EEN EIGEN ONDERWIJS

Uiteindelijk werden er in die jaren voor de taal nog meer resultaten bereikt door mensen die, buiten iedere Franse "steun" om, zelf begonnen waren met de opbouw van een onderwijs in het Bretoens.

Zo had de onderwijzer YANN SOHIER in 1933 het pedagogisch tijdschrift AR FALZ (De Sikkel) gesticht, dat de basis zou leggen voor een methodisch moedertaalonderwijs in de lagere school. De uiterst-linkse Sohier, die echter voor alles een groot en oprecht nationalist was, werkte ook andere initiatieven uit, maar stierf vroegtijdig in 1935, unaniem betreurd door een Bretoense beweging die strijders van zijn zijn formaat meer dan nodig had.

In 1931 was ook de zeer merkwaardige stichting SKOL OBER ontstaan die Bretoense taalkursussen per briefwisseling organiseerde onder de impuls van Mevrouw Marc'harid Gourlaouenn. Zij is een van de unieke figuren die adel en grootsheid stempelen op een nationale beweging: honderden en honderden van haar volksgenoten heeft zij de weg naar hun taal helpen terugvinden. Eigenhandig en volledig belangloos verbeterde zij de duizende ingestuurde Bretoense taken van haar vele korrespondenten. Zij verbetert ze vandaag nog altijd, want SKOL OBER werkt thans steeds onvermoeibaar verder onder haar leiding. Alle Bretoense nationalistena kennen Marc'harid Gerlaouenn slechts onder één naam: de heilige van de beweging.

Om dit overzicht van privé-initiatieven in de taalstrijd af te ronden, mogen nog twee ondernemingen niet onvermeld blijven: de homogeen-Bretoense lagere school die de leraar Kerlann tijdens de oorlog organiseerde te Plestin-lez-Grèves en de hoogstaande linguïstische kursussen op universitair peil die in de jaren 1941-1944 te Rennes werden ge-doceerd. Beide realisaties bewezen overduidelijk dat het Bretoens een taal was, waarin een volwaardig onderwijs van hoog tot laag kon worden opgebouwd.

DE DONKERE JAREN

Nadat de tweede wereldoorlog ook over Bretagne had gewoed kwam de repressie der Fransen. De Bretoense bevolking be-

leefde een diep-tragische tijd: de leiders en militanten werden vermoord, verbannen of moorddood gemaakt. De Franse staat achtte het ogenblik geschikt om alles wat niet gelooft in het unitaire dogma, gewelddadig uit te schakelen. De middelen die gebruikt werden om bijvoorbeeld de taalbeweging in het hart zelf te treffen getuigen van een waarlijk diabolische instelling.

Benevens de fysische of materiële vergrijpen aan de nationalistena, trachtten de Franse machthebbers ook op de taal zelf beslag te leggen. Zij betoogden namelijk koudweg dat de Bretoense taal een... nazistische taal was, omdat de eenheid ervan vastgelegd werd gedurende de tweede wereldoorlog! Met de bedoeling tweedracht en verwarring te zaaien in de Bretoense taalbeweging ontwierpen zij een nieuw Bretoens, het Bretoens der Fransen, Om dat werkje op te knappen werd een kanunnik gevonden met name Falc'hun, en sindsdien noemen de nationalistena zijn Frans-Bretoens spottend het "Falc'hunek"...

DE NIEUWE HOOP

Het waren donkere en trieste jaren voor de Bretoense beweging, zonder schijnbare hoop, zonder lichtpunten aan de horizon.

En toch waren er toen opnieuw jongeren die de wekroep van hun volk vernamen en de strijd aanbonden voor de moedertaal. Zij zochten contact met elkaar, ontwierpen nieuwe plannen, stichtten literaire tijdschriften. Deze jonge mensen hebben in vaak onmogelijke omstandigheden de vlag hooggehouden en zijn thans de leidende generatie geworden in de Bretoense beweging van 1967.

1967... Is er heden nog hoop voor het Bretoense volk, bestaan er nog kansen voor de Bretoense taal?

Op de circa 3 miljoen inwoners die Bretagne thans telt kan nog een klein miljoen mensen Bretoens spreken (het schrijven en lezen kan slechts een zeer gering aantal onder hen, gezien de taal niet onderwezen wordt op school).

Dit getal kan vrij hoog lijken, maar mag niet tot bedrieglijke konklusies leiden. De meeste mensen die nog Bretoens kennen, schamen er zich inderdaad in feite voor, spreken het slechts binnen vertrouwde kring en zijn vooralsnog niet bereid voor de taal te militeren. De redding kan dan ook nie-

van deze logge en amorfte massa komen, maar wel van die kleine groep nationalisten, die bewust hun taal leren en spreken, met de bedoeling er weer de nationale taal der Bretoenen van te maken. Deze elite groepeerd zich rondom verschillende akties. Een van de belangrijkste organisaties in dit verband is S.A.D.E.D., dat onder de leiding van dokter Gi Etienne (schrijversnaam: Abanna), systematisch een eigen onderwijs opbouwt van lagere school tot universiteit. De mensen van S.A.D.E.D. spelen ook een leidinggevende rol in het jaarlijkse KAMP AR VREZHONEGERIEN, de veertiendaagse vakantie-kursus tijdens dewelke reeds honderden Bretoenen van alle mogelijke leeftijden hun taal hebben aangeleerd. Samen met het hoger vermelde SKOL OBER, hebben wij hier drie sleutelinitiatieven, die ernaar streven een volledig gestructureerd Bretoens onderwijs uit te werken. De Bretoenen hebben immers de les van Ierland onthouden, waar wel een sterke politieke beweging werd georganiseerd maar waar men ondertussen het taalaspect schromelijk verwaarloosde, met het gevolg dat het Iers thans in het nochtans onafhankelijke EIRE een minderheidstaal is. Op het ogenblik dat de Bretoenen hun autonomie zullen afgedwongen hebben van de Franse staat, willen zij daarom klaar staan met een volwaardige onderwijsbeweging, die dadelijk in de nodige kaderelementen zal kunnen voorzien. Dit alles gebeurt natuurlijk buiten iedere Franse hulp om. Zoals vroeger blijft Frankrijk immers de volkeren die het bewonen verder negeren en geestelijk verstikken. Voor het Bretoens heeft het maar een paar kruimals over: een paar minuutjes televisie en een schamel paar uur radio per week, samen met de totaal onefficiënte "Loi Deixonne" van 1951, die in grote trekken de paar toegevingen van Vichy herneemt. Over heel de wereld zijn er 91 leerstoelen in Keltische talen, in heel Frankrijk één enkele... Daarom geloven de Bretoense nationalistes geen ogenblik dat de oplossing ook maar enigszins van Frankrijk komen zal. Zij willen hun lotsbeschikking in eigen hand nemen. Zij weten dat alleen zij Bretagne willen, en daardoor ook kunnen redden. Bij hun werkelijk heroïsche strijd van minderheid tegen meerderheid vergezellen hen de hartelijkste suksessensen van alle jonge Nederlanders.

Pol van Caeneghem

BOEKEN - TIJDSCHRIFTEN

Deze aanduidingen zijn uiteraard zeer fragmentair en blijven beperkt tot de meest recente en Franstalige publicaties.

- La Bretagne écartelée 1938-1948* (Yann Fouere)
Zeer objectief. Beste werk over deze periode.
- La Bretagne contemporaine 1789-1945* (Yann Poupinot)
Links gericht. Ernstige poging tot objectiviteit.
- La France des minorités* (hoofdstuk 3) (Paul Sérant)
Degelijke studie over de minderheden in Frankrijk.
- L'Avenir de la Bretagne* Maandblad van de MOB.
Beste informatiebron voor de problematiek van heden.
- Ar Vro* Beste studietijdschrift. — Veel aandacht voor nationale stromingen in het buitenland.
- Sturier* Zeer verzorgd driemaandelijks tijdschrift van de Bretoense scoutsbeweging.

BRETOENSE BELANGSTELLING VOOR VLAANDEREN

Noodgedwongen vermelden we slechts enkele speciale uitgaven:

- Al Liamm* Volledig in het Bretoens gesteld.
In mei 1958 speciaal Vlaanderen-nummer van 80 blz.
Samengesteld door Per Denez en Roeland Raes, met de medewerking van mr. Fr. van der Elst, A. de Bruyne, Cl. de Landsheer, S. Verrept en Jeanne de Bruyn.
- La Bretagne Réelle* bracht in brochurevorm *Les deux Europes* door Karel Dillen (november 1959).
- Sturier-Yaouankiz* Vlaanderen-nummer in maart 1963.
Bijdragen door Perig Keraod, E.H. Gantois, R. Raes en Delecroix. Zeer mooi uitgegeven!
- L'Avenir de la Bretagne* (augustus 1960)
Bijdrage van Pol van Caeneghem. Foto van Menez-Kamp.

Lezers, die nadere inlichtingen wensen omtrent deze en andere publicaties over Bretagne, worden verzocht zich in verbinding te stellen met de Jongdruif-redactie.

BREIZ ATAO (Valeer Depauw) Gebonden, 231 blz., 125 fr.
Roman over het Bretoens nationalisme.

OPDRACHT IN GUERNIKA (Valeer Depauw) Geb., 230 blz.,
125 fr. — Waarheidsgetrouw verhaal over de Baskische
nationalisten.

LODEWIJK DOSFEL (Arthur de Bruyne) Ingenaaid, geïllus-
treerd, 510 blz., 350 fr. — Kultuurflamingant - Aktivist -
Nationalist. — Zo pas verschenen!

JAN VAN GENT (Ward Hermans) Gebonden, 326 blz., 195 fr.
Historische roman, die ieder jong Vlaming moet gelezen
hebben.

DOOD MET DE KOGEL (Valeer Depauw) Geb., 270 blz.,
75 fr. — Relas van de moord op Vindevogel.

RAF VERHULST (Leo Delfos) Ingenaaid, geïllustreerd,
103 blz., 80 fr. — Behandelt op boeiende wijze het akti-
visme, zijn groei en gevolgen.

BOEKHANDEL VAN BOGHOUT-LOGIER

Jordaenskaai 3 — Antwerpen
Tel. 32 21 53 — P.R. 4293 87

WERE DI JEUGDBRIEF

De tweede reeks 1967 omvat :

- nr. 1. *1000 Jaar Bretoens Nationalisme*
- nr. 2. *De Arbeidsdienstidee*
- nr. 3. *Coucke en Goethals*
- nr. 4. *De Vikings*
- nr. 5. *Tollenaere en het Oostfront*

Ieder nummer omvat 32 bladzijden. — Stijlvol uitgegeven en mooi
geïllustreerd. — Jaarabonnement : 50 fr. (te storten op postrekening
nr. 9016 76 van Kockx te Antwerpen).

Kennet ker,

Setu amañ al levrig er-dro.

Ne c'hellfen ket ober un droidigezh
resis davust ma gomprenañ mui a c'her
tost a-walc'h ouzhp an alamaneg hogen
du mas setu ar pezh a gaver sunañ:

1re) Breizh Alvar

A-du ennañ gant holl emperour
Europa & stourm a enep mi a' honerezh
impalerel stadon bras zo.

2^e) Ar Vretoned a zo Kelted

Breizh Europa annezet gant Kelted

3^e) Zus Nominos de Gadoindal

Ur sell war istor Breizh.

4^e) Un Alarc'h kromm.

Ervezigezh ar c'han anavezet tenet
er "Breizh Breizh".

5^e) Broadelouriezh ar Vretoned

Ur sansell war istor an tuzh

6^e) Yezh Kromm

War ar c'her avel breizhenn keltiek
Yezh Kromm.

7th) Ch. Hounou wit ar yezh.

N' hor'z evs nemet miant 10 lue
va adhoumanant, wit 1968

N' ouzou kel penno a vo kend gant
ar skolioi brezhoneg brema. Gouzout
nit m'arvat ne ra mui ar diegt war
o zro ha setu ez eo levanant a zo
er penno ar bloez-mañ.

Ar hend all me a zegouezo dir-tu-a-wel'z,
bezañ adreuz'z a Blouzoukard peogwir
Rouan a vo studier a Pariz. Yartez
zoken, ne vin nemet adreuz'z a c'uzer
e fene Breiz ha setu mont he dent deli'horat
e. Tre Blouzoukard he l. Breiz wit ar skol
brezhoneg a vefe kerif. Gwelat a vo ar reizhoi-mañ
Rouan ar i-hentañ.

Admuy